

de houder, **FREDRICK HENDRICK, PRINCE**
STATEN VAN HOLLANDT den Eedt doett

PKN

Stichting voor
onderzoek
historische
tabakspijpen

Jaargang 47, nummer 175, januari 2025

Bestuursmededelingen	1
De verloren zoon. Een stripverhaal uit de achttiende eeuw op een chique tabaksdoos Bert van der Lingen	4
Leden van de Staten-Generaal, 1742 Bas Konijnendijk	9
Salomon van Wijmen pijpenmaker (1771-1773) en boef Ruud Stam	14
Een pijpenpeuter en een stoppertje met een verhaal Ruud Stam	18
De pijpenmaker Nicolaas van Son de Lang uit Gorinchem en het merk NVSDL met vis gekroond (1819-1823) Bert van der Lingen	20

Pijp van de maand januari 2025

Iedere maand lichten we op www.tabakspijp.nl een bijzondere pijp uit. Deze maand is dat een uiterst curieus Duits pijpje dat van het karakteristieke 'Keulse' steengoed is gemaakt, een materiaal dat niet bekend staat om haar goede rookseigenschappen. Waarschijnlijk is dat ook de reden dat dergelijke pijpjes zo schaars zijn. Dit is een sigarenpijpje met twee verschillende afbeeldingen op de ketel die in meer kleuren is uitgevoerd. Datering circa 1900.

www.tabakspijp.nl

Leden van de Staten-Generaal, 1742

Bas Konijnendijk

Politieke interesses en kennis van de inrichting van het landsbestuur kunnen soms helpen om de voorstelling op een pijp te duiden. Al sinds de 15e eeuw was er in de Nederlanden een overlegorgaan dat oorspronkelijk vooral juridische en financiële zaken regelde. Dit orgaan overkoepelde de Nederlandse provincies. Naarmate het belang van deze Staten-Generaal¹ toenam en hoe vaker de leden bijeen kwamen des te meer zaken er onder hun verantwoording vielen. In 1796 stopte de Staten-Generaal in de toenmalige vorm te bestaan en vanaf toen hebben we een gekozen parlement, die je kunt zien als een aangepaste vorm van de voormalige Staten-Generaal. Behalve de Staten-Generaal waren er drie functionarissen die een grote invloed op het functioneren van de Republiek hadden: de Raadpensionaris, de Griffier² en de Stadhouder.³ De Raad van Staten was een adviesorgaan en ondersteunde de Stadhouder. Haar macht was klein en de Staten-Generaal was het machtigst.

Afb. 1a-c. De gecommiteerden in de Staten-Generaal. Hielmerk *zwijn*. Gouda, Lieve Pijl 1724-1753. Collectie en foto's Bas Konijnendijk.

Politiek gezien was de Staten-Generaal dus erg belangrijk voor Nederland. Tussen 1740 en 1750, toen de pijpenkop werd gemaakt die hier wordt beschreven, bestond Nederland uit zeven provinciën die allemaal hun afgevaardigden hadden zitten in de Staten-Generaal in Den Haag. Op basis van oude en nieuwe machtsverhoudingen verschilde het aantal afgevaardigden per provincie. (Die afgevaardigden heten tegenwoordig gedeputeerden, maar werden in de 18e eeuw gecommiteerden genoemd.) De aanwezigheid in Den Haag was dagelijks en hoewel het gemiddelde aantal personen aanwezig bij vergaderingen uit 45 gedeputeerden bestond, stond het vrij de vergaderingen te bezoeken en kon de vergaderzaal helemaal vol raken met afgevaardigden tijdens belangrijke zaken.⁴

Door de provincies werden gecommiteerden afgevaardigd die toetraden tot de Staten-Generaal. De zittingsduur van een lid was een paar jaar en jaarlijks vielen er een paar leden af en kwamen er weer een paar bij. Behalve de provincies leverden ook de belangrijkste steden van Holland hun gecommiteerde, per toerbeurt. Holland bestond uit het Noorder- en Zuiderkwartier. Het Noorderkwartier had een vaste zetel, die om beurten werd bezet door Hoorn, Alkmaar en Enkhuizen. Het Zuiderkwartier had één vaste zetel voor

Afb. 2a-d (pagina rechts). De gecommiteerden in de Staten-Generaal. Collectie en foto's Bas Konijnendijk.

het ridderschap en zeven steden die om de beurt (per jaar) gecommiteerden leverden. Deze steden waren Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda en Rotterdam.⁵

Aangezien alles met betrekking tot de landelijke politiek van groot belang is en is geweest, zijn er veel bronnen te vinden waarin onder andere beschreven staat wie er wanneer en wat bepaalde. Ook het toe- en aftreden van de gecommiteerden is nauwkeurig door de eeuwen bijgehouden. In 1742 leverde Gouda een gecommiteerde aan de Staten-Generaal en pas in 1751 opnieuw.

Het eerste jaartal is opvallend, want het valt binnen de periode waarin de pijpenkop is gemaakt. Het zou niet vreemd zijn als de Goudse pijpenmakers, tijdens de hoogtijdagen van hun eigen wereldwijde roem, een pijp uitgebracht hebben ter ere van de Staten-Generaal op het moment dat er iemand uit hun eigen stad werd gekozen om mee te werken in het hoogste politieke orgaan van het land. Gezien het thema had de pijp in het buitenland geen meerwaarde. En ook: op de pijpenkop worden vier gecommiteerden afgebeeld. Een schijnbaar aan weinig te koppelen aantal personen over wie niets

specifiek te vinden is. Maar in het jaar dat Gouda zijn afgevaardigde leverde, waren er precies drie andere gecommitteerden die ook toetraden. En dat zouden heel goed de vier personen kunnen zijn die op deze pijpenkop werden afgebeeld. Hun namen zijn zelfs bekend. Als mijn aanname klopt zien we:

Dirck Sevenhuysen, gecommitteerde uit **Alkmaar**.

Adriaan van Groenendijk, gecommitteerde uit **Gouda**.

Boldewijn, baron Sloet tot Lindenhorst en Slotenhagen, gecommitteerde uit **Overijssel**.

Thimon van Meel, gecommitteerde uit **Rotterdam**.⁶

In welke volgorde deze personen zijn afgebeeld is niet bekend, ook niet of er gebruik is gemaakt van bestaande gravures. Er is op internet algemeen of binnen de gedigitaliseerde collectie van het Rijksmuseum te Amsterdam geen afbeelding te vinden met deze specifieke personen. Ook is geen algemene afbeelding onder de noemers 'gecommitteerden' en 'Staten-Generaal' teruggevonden.

De pijpenkop is ovaalvormig uit de periode 1740-1750. Op het oppervlak is een verdeling in vier vlakken aangebracht, die de pijpenkop een rechthoekig aanzicht geeft. Bij een normale, ronde pijpenkop is een zijkant de kant die je ziet als je de steel van de pijp naar links of naar rechts houdt. De vier vlakken staan dus haaks op de denkbeeldige kanten van de pijpenkop. De vlakken worden gekaderd met een lijn die aan de bovenzijde sluit in de vorm van een klokgevel. Opvallend is dat de vlakken elkaar niet raken op de persnaden, de kadering sluit de vlakken net daarvoor af. Per zijkant staan er dus twee vlakken gepaard. In de vlakken zijn vier personen in hun volledige gestalte

Afb. 3a-b. De twee kleine wapenschilden: De Hollandse leeuw met zwaard en pijlenbundel en de Hollandse leeuw zonder attributen. Collectie en foto's Bas Konijnendijk.

gegraveerd. De onderzijde van de vlakken is gekaderd met een doorlopend tekstlint. Hier staat geschreven: DE GECOMMI: IN DE STAT GENERAAL. Op de zijden, onder de vier vlakken en het tekstlint, staan netjes twee kleine wapenschilden. Rond de wapenschilden staat een (palm)bladmotief. Op het linker schild staat de Hollandse leeuw met zwaard en pijlenbundel, op het rechter schild staat de Hollandse leeuw zonder attributen.

Het wapenschild op de linkerkant van de hiel, zonder S, geeft aan dat de pijp volgens de regels van het Goudse pijpenmakersgilde tot de hoogste kwaliteit behoort. Omdat er door de graveringen geen plaats is voor een nauwgezette glazing zal de soort graving qua uitwerking en detail toen ook al als bovengemiddeld zijn beschouwd. Vermoedelijk was de steel wel geglaasd.

Het merk van deze pijp is ook interessant. En dan niet zozeer dit merk, het *zwijn*, maar de verscheidenheid aan merken die bij dezelfde mal zijn gebruikt. De pijpenkop is gekocht van Freek Mayenburg en hij meldt op zijn eigen site dat de pijp ook gemerkt is met het merk *ruiter te paard* en *7 gekroond*.

Deze pijpen zijn afkomstig uit dezelfde stort. Ook op de site van het Amsterdam Pipe Museum staan enkele verzamelstukken gedigitaliseerd en daar wordt onder andere de *40 gekroond* vermeld als merk. De merken waren in 1743 respectievelijk in bezit van Lieve Pijl, Dirk Mansvelder, Willem Brammert en Louwerens Stalderwijk. Ook staan op de site van het Amsterdam Pipe Museum een tweetal pijpen die iets later zijn uitgegeven. De mal is dan enigszins aangepast en minder scherp van detail. De eerste pijp is gemerkt met *BOW*, van Jan Bastiaensz. Overwesel, gedateerd tussen 1755 en 1765, de tweede pijp is gemerkt met *GN gekroond*, van Gerrit Nobel, gedateerd tussen 1765 en 1780. Duco merkt op dat de latere versies een S boven het wapenschild op de hiel hebben gekregen, waaruit blijkt dat de kwaliteit van de eerste uitgaven niet meer gehaald werd. De vorm zal vanwege de bijzondere uitstraling hergebruikt zijn, zonder dat de afbeelding nog nieuwswaarde had.

Noten

1. https://nl.wikipedia.org/wiki/Staten-Generaal_van_de_Nederlanden
2. https://nl.wikipedia.org/wiki/Griffier_van_de_Staten-Generaal_van_de_Nederlanden
3. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Stadhouder>
4. <https://resources.huygens.knaw.nl/repertoriumambtsdragersambtenaren/1428-1861/app/instellingen/80/>
5. https://nl.wikipedia.org/wiki/Staten_van_Holland_en_West-Friesland
6. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_gedeputeerden_naar_de_Staten-Generaal_\(1568-1796\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_gedeputeerden_naar_de_Staten-Generaal_(1568-1796))

Bestuur

Voorzitter:

Ruud Stam,

ruudstam@tabakspijp.nl

Secretaris:

Arjan de Haan,

arjandehaan@tabakspijp.nl

Penningmeester, ledenadministratie:

Henk van Assema,

henkvanassema@tabakspijp.nl

Website en drukwerk:

Ewout Korpershoek,

ewoutkorpershoek@tabakspijp.nl

Kopij en eindredactie:

Bert van der Lingen,

bertvanderlingen@tabakspijp.nl

Abonnement en betaling

Contributie voor Nederland: € 35,00 per jaar

Contributie voor buitenland: € 45,00 per jaar

Stichting PKN, IBAN: NL05 INGB 0004851870 (BIC: ING NL2A)

Kamer van Koophandel : 54719992

Meer informatie www.tabakspijp.nl - info@tabakspijp.nl

© PKN. Overname van artikelen en illustraties is slechts toegestaan na voorafgaande toestemming van de redactie. Auteurs zijn zelf verantwoordelijk voor hun bijdrage.

ISSN: 0924-4158

Voorzijde en achterzijde kaft: Op de achtergrond een afbeelding van Frederik Hendrik die de eed afneemt als stadhouder van de Staten van Holland, 1625 (Wikipedia collectie Rijksmuseum). Zie artikel p. 9. Op de achterzijde een fraai bewerkte tabaksdoos (zie artikel p. 4).

AFBEELDINGE, *Hoe de Nieuwe Stadt houder*
G.M.HEREN STATI

Tijdschrift voor de verzamelaar en onderzoeker